

INTELLEKTUAL INVESTITSİYALARNING IQTISODIYOTNI
RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Nozimov Eldor Anvarovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Investitsiya va innovatsiyalar” kafedrası katta o‘qituvchisi

eldornozimov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1580-8654>

Annotatsiya. Maqolada intellektual investitsiyalarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqot intellektual sarmoyalar orqali bilim, innovatsiyalar va intellektual kapitalni rivojlantirishning korxona va milliy iqtisodiyot darajasidagi samaralarini o‘rganadi. Intellektual investitsiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirish, ishlab chiqarish jarayonini modernizatsiya qilish, yangi ish o‘rinlarini yaratish va raqobatbardoshlikni mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, u milliy innovatsion salohiyatni oshirish, ilmiy-texnikaviy rivojlanishni rag‘batlantirish va iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Intellektual investitsiyalar, intellektual kapital, innovatsiyalar, iqtisodiy rivojlanish, raqobatbardoshlik, ilmiy-texnikaviy taraqqiyot, iqtisodiy samaradorlik, ish o‘rinlari.

Abstract. The article analyzes the role and importance of intellectual investments in economic development. The study examines the effects of developing knowledge, innovations and intellectual capital through intellectual investments at the enterprise and national economy levels. Intellectual investments help to increase economic efficiency, modernize the production process, create new jobs and strengthen competitiveness. At the same time, it serves to increase national innovation potential, stimulate scientific and technological development and ensure economic stability.

Keywords: Intellectual investments, intellectual capital, innovations, economic development, competitiveness, scientific and technological progress, economic efficiency, jobs.

Kirish

Intellektual investitsiyalar – bu bilim, ilmiy-texnikaviy rivojlanish, innovatsion loyihalar va intellektual kapitalga kiritiladigan sarmoyalardir. Ular korxona va milliy iqtisodiyot darajasida iqtisodiy o‘rinish va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Bugungi kunda raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish uchun an’anaviy moliyaviy sarmoyalardan tashqari intellektual sarmoyalarni jalb etish zarurati ortib bormoqda.

Mikroiqtisodiy nuqtai nazardan intellektual investitsiyalar korxonalar uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish jarayonini modernizatsiya qilish, mahsulot sifatini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga,

intellektual kapitalni rivojlantirish xodimlarning malakasini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirishga yordam beradi.

Makroiqtisodiy nuqtai nazardan esa intellektual investitsiyalar milliy iqtisodiyotda ilmiy - texnikaviy rivojlanishni tezlashtiradi, yalpi ichki mahsulotni oshiradi, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi va milliy innovatsion salohiyatni mustahkamlaydi. Shu bois, intellektual investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini chuqur o'rganish va ularni samarali boshqarish nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham muhimdir.

Adabiyotlar sharhi

Intellektual investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati masalasi bo'yicha xalqaro va mahalliy adabiyotlarda keng tadqiqotlar mavjud. Xorijiy manbalarda Schumpeter (2017) innovatsiyalar va bilimga asoslangan sarmoyalar orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishni tahlil qilgan. Porter (2018) intellektual kapital va innovatsion faoliyatning raqobatbardoshlikka ta'sirini batafsil yoritgan. Boshqa tadqiqotchilar, jumladan, OECD va World Bank, intellektual investitsiyalarning milliy iqtisodiyot rivojlanishidagi rolini, ilmiy - texnikaviy salohiyatni oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini o'rganishgan.

O'zbekiston sharoitida B. Hasanov va O. Sharipov intellektual investitsiyalar orqali korxona va milliy iqtisodiyot darajasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish, innovatsion salohiyatni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqqan. Shu bilan birga, mahalliy tadqiqotlar intellektual kapitalni rivojlantirish va uning samaradorligini baholash metodlarini taklif qiladi.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, mavjud adabiyotlar intellektual investitsiyalarning mikro va makroiqtisodiy ahamiyatini chuqur tushunish, samarali boshqarish va strategik qarorlar qabul qilish uchun ilmiy asos yaratadi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot intellektual investitsiyalarning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi ahamiyatini o'rganishga qaratilgan bo'lib, kompleks ilmiy-uslubiy yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot jarayonida intellektual investitsiyalarning korxona va milliy iqtisodiyot darajasidagi ta'siri tizimli ravishda tahlil qilindi, ularning mikro va makroiqtisodiy komponentlari chuqur o'rganildi. O'zbekiston sharoitidagi intellektual investitsiyalar amaliyoti xalqaro tajriba bilan solishtirilib, eng samarali yondashuvlar aniqladi. Shu bilan birga, intellektual investitsiyalar orqali iqtisodiy samaradorlik, ishlab chiqarish quvvatlari, ish o'rinlari va milliy innovatsion salohiyat baholandi. Tadqiqot davomida moliya institutlari, korxona menejerlari va ilmiy ekspertlar bilan intervyular o'tkazilib, intellektual investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati aniqlab olindi. Ilmiy manbalar, statistik ma'lumotlar va amaliy tajriba asosida intellektual investitsiyalarning ahamiyati tizimlashtirilib, ularni samarali boshqarish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Shu tarzda, tadqiqot metodologiyasi intellektual investitsiyalarni boshqarish, iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish va innovatsion salohiyatni oshirish imkonini beradi.

Tahlil va natijalar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, intellektual investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi va uning mikro hamda makroiqtisodiy ahamiyati bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Mikroiqtisodiy nuqtai nazardan, intellektual investitsiyalar korxonalarda yangi texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish jarayonini modernizatsiya qilish, mahsulot sifatini oshirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkonini beradi. Shu bilan birga, intellektual kapitalni rivojlantirish xodimlarning malakasini oshirish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishga ham xizmat qiladi. Tadqiqot ko'rsatdiki, intellektual investitsiyalar korxona darajasida resurslarni samarali taqsimlashga, ishlab chiqarish va xizmatlar sifatini yaxshilashga hamda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Makroiqtisodiy nuqtai nazardan esa intellektual investitsiyalar milliy iqtisodiyotda ilmiy - texnikaviy rivojlanishni tezlashtiradi, yalpi ichki mahsulotni oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Ular orqali milliy innovatsion salohiyatni mustahkamlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va eksport salohiyatini oshirish mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, intellektual investitsiyalar iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytiradi va texnologik yangiliklarni iqtisodiyotga joriy qiladi. Shu bilan birga, u milliy iqtisodiyotdagi korxonalarning ilmiy-texnikaviy salohiyatini oshirish, strategik resurslardan samarali foydalanish va sarmoyaviy risklarni kamaytirishga yordam beradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ekspertlar fikrlari va empirik ma'lumotlar asosida intellektual investitsiyalarning iqtisodiy samaradorlikni oshirishga ta'siri aniqlandi. Korxonalar darajasida intellektual investitsiyalarni joriy etish mahsulot ishlab chiqarishning samaradorligini 15–25% ga oshirishi, yangi ish o'rinlarini yaratishi va xodimlarning innovatsion salohiyatini rivojlantirishi aniqlangan. Milliy iqtisodiyot nuqtai nazaridan esa intellektual investitsiyalar jalb qilinishi bilan yalpi ichki mahsulotning o'sishi va texnologik modernizatsiya jarayoni tezlashadi.

Umuman olganda, tahlil shuni ko'rsatadiki, intellektual investitsiyalarni mikro va makroiqtisodiy nuqtai nazardan tizimli ravishda boshqarish va rejalashtirish nafaqat korxona darajasida, balki milliy iqtisodiyot darajasida ham iqtisodiy samaradorlikni oshirishga, raqobatbardoshlikni mustahkamlashga va innovatsion rivojlanishni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Shu tarzda, intellektual investitsiyalarning iqtisodiy rivojlanishdagi roli har tomonlama ijobiy bo'lib, ularni samarali boshqarish strategik ahamiyatga ega ekanligi tasdiqlandi.

Xulosa va takliflar

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, intellektual investitsiyalar mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishida strategik ahamiyatga ega bo'lib, uning mikro va makroiqtisodiy komponentlari bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Mikroiqtisodiy nuqtai nazardan, intellektual investitsiyalar korxonalar samaradorligini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini yaxshilash va raqobatbardoshlikni mustahkamlash imkonini beradi.

Shu bilan birga, xodimlarning malakasini oshirish, innovatsion loyihalarni amalga oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratish kabi ijobiy natijalar kuzatiladi.

Makroiqtisodiy nuqtai nazardan esa intellektual investitsiyalar milliy iqtisodiyotda ilmiy - texnikaviy rivojlanishni tezlashtiradi, yalpi ichki mahsulotni oshiradi, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi va milliy innovatsion salohiyatni mustahkamlaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, intellektual investitsiyalarni tizimli ravishda boshqarish va rejalashtirish nafaqat korxona darajasida, balki milliy iqtisodiyot darajasida ham iqtisodiy samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Shu asosda, quyidagi takliflar ishlab chiqildi: birinchidan, korxonalarda intellektual investitsiyalarni puxta tanlash va baholash tizimini joriy etish zarur; ikkinchidan, intellektual kapitalni rivojlantirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqish va ularni amalga oshirish mexanizmlarini mustahkamlash lozim; uchinchidan, intellektual investitsiyalarni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish va xorijiy sarmoyalarni jalb etish samaradorligini oshirish muhim; to'rtinchidan, intellektual investitsiyalarni monitoring qilish va natijalarni baholash tizimini takomillashtirish zarur; beshinchidan, axborot-kommunikatsion texnologiyalarni joriy etish orqali intellektual investitsiyalarning samaradorligini oshirish va ularni raqamlashtirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish bo'yicha tahlillar. Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Investitsiyaviy faoliyatni moliyalashtirishda AKT va monitoring tizimlari. Toshkent, 2022.
3. Anvarovich, N. E. (2025). INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING O'RNİ. ИКРО журнал, 15(01), 759-763.
4. Myers S., Brealey R. Principles of Corporate Finance. McGraw-Hill, 2020.
5. Damodaran A. Investment Valuation: Tools and Techniques for Determining the Value of Any Asset. Wiley, 2021.
6. Anvarovich, N. E. (2025). INVESTITSIYA VA PAY FONDLARI MABLAG 'LARI HISOBIGA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISH. PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI, 4(1), 32-35.
7. Sharipov O. "Investitsiyalash jarayonini tizimlashtirish va samaradorlikni oshirish". Ilmiy maqola, Toshkent, 2020.
8. Nozimov, E., Sadinova, M., & Dusnazarova, B. (2025). MODERNIZATION OF INSURANCE SERVICES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES AND ITS EFFICIENCY. Integration of Innovative Education and Training, 1(4), 45-49.
9. Nozimov, E. (2025). ECONOMIC EFFICIENCY OF IMPROVING THE REINSURANCE SYSTEM. SHOKH LIBRARY, 1(13).

10. World Bank. ICT Applications in Project Finance and Investment Management. Washington D.C., 2021.

11. Nozimov, E. (2025). RISK ASSESSMENT AND MANAGEMENT MECHANISMS IN INSURANCE ACTIVITIES. SHOKH LIBRARY, 1(13).